

OSZTOVITS ANDRÁS – PAPP MÓNICA – VARJU MÁRTON – VÁRNAY ERNŐ (SZERK.): *HÚSZ ÉV – HÚSZ ELVI JELENTŐSÉGŰ HATÁROZAT. A MAGYAR BÍRÓSÁGOK ÁLTAL AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA ELŐTT KEZDEMÉNYEZETT ELŐZETES DÖNTÉSHOZATALI ELJÁRÁSOK, 2004–2024* (BUDAPEST: ORAC 2025) 480.

<https://doi.org/10.51783/ajt.2025.3.09>

A magyar EU-tagság húszéves évfordulójáról több tudományos fórum és publikáció többféleképpen megemlékezett. Az uniós jog által alakított magyar jogfejlődés elmúlt két évtizedének értékelése nem (pontosabban: sem) képzelhető el az Európai Unió Bírósága (EUB) ítélkezési gyakorlatának tekintetbe vétele nélkül, amelynek egyik központi eleme az előzetes döntéshozatali eljárás. Ez a központi jelentőség az EU-jog és a magyar jog viszonyrendszere szempontjából is igaz. Érthető módon különösen nagy szakmai érdeklődés előzte meg a csatlakozás utáni első előzetes döntéshozatali kérelmeket, de az is kijelenthető, hogy az elmúlt húsz évet végigkísérte az EUB lényeges döntéseinek elemzése a jogtudományban – hol politikai érdeklődés mellett, hol anélkül.

Osztovits András, Papp Mónica, Varju Márton és Várnay Ernő szerkesztők arra vállalkoztak, hogy az elmúlt húsz évből éppen húsz, elvi jelentőségűnek tekinthető előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítéletet vessenek alá vizsgálatnak, amelyek elméleti és gyakorlati relevanciája egyaránt kiemelkedő. A szerkesztők munkája az esetek kiválasztása terén nem lehetett egyszerű, amikor 280 lehetséges ítéletből beazonosították azokat, amelyeket a kötet végül részletesen feldolgoz, hiszen az elmúlt két évtized bővelkedett a különböző szempontból

jelentős, a jogirodalomban is elemzett esetekben. A szerkesztők arra is ügyeltek, hogy az érintett magyar bírósági ügyszakok képviselte arányos legyen a kötetben.

A kötet szerzői (a nyitó-, illetve zárótanulmányt jegyzők kivételével) mind gyakorló bírák, akik nem egy esetben a „saját” ügyükről, azaz az általuk bírói minőségben kezdeményezett előzetes döntéshozatali eljárásról írnak.¹ Ez a gyakorlatcentrikus, jogalkalmazói nézőpont jelenti a kötet egyik sajátosságát és erősségét.

Miért is különös jelentőségű egy előzetes döntéshozatali eljárásban hozott ítélet? Az EUB ítélete szűken értelmezve az adott ügyet előterjesztő tagállami bíróságot köti, ítéletének meghozatala során, az alapügyben. Az EUB ítéleteinek ugyanakkor egyfajta kvázi-precedens jellege van, azaz az EUB általi jogértelmezés jelentősége túlmutat az adott ügyön. E jelenség egyik legjobb bizonyítéka a korábbi ítéletek sűrű

¹ Álljon itt a húsz esettanulmány szerzőinek neve, a kötetben szereplő írásaik sorrendjében: Figula Ildikó Zsuzsanna, Heinemann Csilla, Balla Orsolya, Varga Zoltán, Kovács András, Dudás Dóra Virág, Gulyás Krisztina, Szabó László, Ujhelyi-Gyurán Ildikó, Pártay-Czap Sarolta, Virág Csaba, Osztovits András, Gombos Katalin, Kovács Bálint, Szabó Péter, Szabó Judit, Hornyák Szabolcs, Rózsavölgyi Bálint, Bors Szilvia, Halmos Szilvia.

hivatkozottsága az EUB előtti eljárásokban, legyen szó magáról az EUB-ról, a főtanácsnokokról – vagy éppen a felekről, akik igyekeznek az EUB korábbi, adott esetben más tagállam kontextusában és akár jelentősen eltérő tényállás vonatkozásában hozott döntéseiből következő (vagy azokból következőnek vélt) érvekkel alátámasztani saját igazukat. Ez magyarázza a tagállamok helyenként nagy érdeklődését is egyes ügyek iránt, amely többek közt az eljárás során megtett formális észrevételekben testesül meg. Az előzetes döntések konkrét jogvitán túlterjeszkedő hatása-ira Juhász Endre is utal a kötethez írott köszöntőjében (9–10. o.).

A kötet az érdemi vizsgálódást Várnay Ernő nyitótanulmányával kezdi, amelyben kiváló, a releváns jogtudományi eredményeket is áttekintő és értékelő elemzést olvashatunk az előzetes döntéshozatallal kapcsolatos régi és új dogmatikai és jogalkalmazási kérdésekről, tendenciákról. A tanulmány egyik legérdekesebb részében a szerző empirikus kutatások alapján rámutat, hogy a tagállami bíróságok és az EUB közötti, párbeszédként tételezett előzetes döntéshozatali eljárás sok esetben inkább váltakozó monológokra emlékeztet a valódi dialógus helyett. Ennek természetesen többféle oka is lehet, amelyeket a tanulmány szintén körüljár. Egyet kell értenünk mindenesetre az írás konklúziójával, amely szerint – részben éppen a kötetben vizsgált ügyek okán – a magyar bíróságok részvétele az előzetes döntéshozatali eljárásokban „hozzájárult az uniós jog magyarországi hatékony érvényesüléséhez, a magyar és az uniós jog fejlesztéséhez” (41. o.).

A kötet magját jelentő húsz esetelemzést a szerkesztők nem kronológiai, hanem – helyeselhető módon – tematikus

tagolásban tárják az olvasó elé; némely jogterületről több, másokról csak egy-egy ítéletet vizsgálva. A húsz ügy változatos, kaleidoszkópszerű betekintés a magyar jog és az uniós jog sokrétű viszonyrendszerébe, a menekültügytől a letelepedés szabadságán át a büntetőítéletek kölcsönös elismeréséig. Az egyes fejezetek nem követnek szigorúan uniformizált szerkezetet, az elemzésekben ugyanakkor megtaláljuk azokat a szükségszerű közös elemeket, amelyek koherenssé teszik a kötetet. Az egyes ügyek feldolgozásai előtt a kötet minden esetben közli az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés(ek)e(t), illetve az EUB ítéletének rendelkező részét – ezt követi a tudományos elemzés. A szerzők minden ügy kapcsán ismertetik az alapeljárást, ahol a jogértelmezési probléma felmerült. A szerzők megvizsgálják a főtanácsnoki indítványt és az EUB ítéletét, szükség szerint reflektálva az ezek közötti eltérésekre, és összegezve a Bíróság érvelését. A döntések értékelése jellemzően nem nélkülözi a kritikai meglátásokat, legyen szó akár az ítélet mögötti érvelés logikájáról, akár az EUB gyakorlatának tágabb kontextusban vizsgált következetességéről.

Minden szerző foglalkozik az általa elemzett előzetes döntés „utóéletével” a magyar joggyakorlatban és jogalkotásban. Ez a sajátosság a jogi felsőoktatás számára is különösen hasznossá teheti a kötetet: jelen sorok írója egyetemi oktatóként többször megfigyelte, hogy a(z érdeklődő) joghallgatókat egy-egy előzetes döntés kapcsán kifejezetten foglalkoztatja (nem ritkán jobban, mint az EUB dogmatikai fejtegetései), hogy mi lett az előzetes döntés után az alapügy végkifejlete. Hogyan döntött a tagállami bíróság? Hogyan járt el (vagy eljárat-e) a nemzeti jogalkotó? Jelen kötetben e kérdések-

re a szerzők minden esetben megadják a választ a magyar jog és joggyakorlat tekintetében. Végül a szerzők értékelik az adott döntés uniós szintű jelentőségét is, több helyütt az uniós joggyakorlat későbbi, a vizsgált ítéletből következő, arra visszautaló vívmányait is érintve.

Felvethető persze, hogy miért éppen ezek az ügyek képezik a vizsgálat tárgyát, miért nem kerültek be más, szintén jelentősnek mondható magyar vonatkozású ügyek. A húsz kiválasztott ítélet kifejtését és értékelését olvasva mindazonáltal az olvasónak afelől nemigen maradhat kétsége, hogy ezeket az ügyeket mindenképp érdemes volt elemezni: a joggyakorlati és jogalkalmazási kihatásai, amelyeket a kötet is feltár, kellő indokul szolgálnak kiválasztásukhoz. Kritikai észrevételként megemlíthető az is, hogy a tanulmányok elsődlegesen a primer források (ítéletek, főtanácsnoki vélemények és jogszabályok) elemzésére épülnek, a szakirodalmi hivatkozások száma relatíve alacsonyabb. El lehet ezt fogadni ugyanakkor egy, a megközelítésében egyedi, jogalkalmazói szempontú kötet esetében.

A kötet a magyar rendes bíróságok előzetes döntéshozatali kérelmeivel foglalkozik. Az utóbbi időben az EUB és a tagállami alkotmánybíróságok közötti párbeszéd, illetve a két bírói testület(típus) viszonyára irányuló szakmai figyelem is megélénkült. A magyar Alkotmánybíróság még nem kezdeményezett előzetes döntéshozatalt, noha annak lehetőségét nem zárta ki – erre az eshetőségre a magyar jogalkotó is felkészült egy sajátos jogintézmény 2023-as bevezetésével.² Ahogy

Várnay Ernő is megjegyzi tanulmányában, az „előzetes európai uniós értelmező véleményről szóló döntésnek” gyakorlata még nincsen, mivel arra csak az Alkotmánybíróság által kezdeményezett előzetes döntési eljárásban nyilthatna mód (17. o.). Az Alkotmánybíróság és az EUB közötti sajátos reláció mindazonáltal a jövőben – ha lesz gyakorlata – szintén vizsgálatra érdemes lesz.

A zárótanulmányban Király Miklós és Somssich Réka egyfelől maguk is értékelik összegző jelleggel húsz év magyar előzetes döntéshozatali kérelmeit, kvantitatív és kvalitatív szempontokat egyaránt figyelembe véve, másfelől pedig reflektálnak a kötetbe foglalt írások egyes főbb megállapításaira is, szintetizálva és továbbgondolva a szerzők következtetéseit, illetve kiemelve azon ügyeket, amelyek jelentősebb nemzetközi (mondhatnánk úgy is: unióközi) érdeklődést váltottak ki. E recenzió írója – hasonlóan a zárótanulmány szerzőihez – hasznosnak látná a kötet angol nyelvű megjelentetését is, amely az ügyek jelentőségének kiemelése mellett a nemzetközi jogtudomány képviselőit az érintett uniós jogi problémák magyar kontextusával is megismertethetné.

Az előzetes döntéshozatal jelentősége az EU-jogban megkérdőjelezhetetlen és töretlen. Az Európai Bíróság az utóbbi időben fokozott figyelmet fordít a jogállamiság alapértékére, és, ezzel összefüggésben, egyfelől a hatékony jogorvoslathoz való jogra (illetve ennek iratlan jogelvi megfelelőjére, a hatékony jogorvoslat elvére), másfelől a bírói függetlenség kérdéskörére. A Bíróság egyes íté-

² Ld. az Abtv.-t módosító 2023. évi LXXXV. törvény 3. §-t, amely új hatáskört telepít az Alkotmánybíróságra az „előzetes európai uniós értelmező véleményről szóló döntés” formájá-

ban, amelynek gyakorlására az AB által kezdeményezett előzetes döntéshozatallal összefüggésben, az EUB megkeresésére kerülhetne sor (38/A. §).

leteit a szakmai figyelem mellett (nem csak Magyarországon) erősödő politikai érdeklődés is övezi. Érdekes lesz azt is figyelemmel kísérni, hogy a Bíróság és a Törvényszék közötti, az előzetes döntéshozatalra vonatkozó új hatáskörmegosztás miként hat ki (illetve: érdemben kihat-e) a joggyakorlat milyenségére. E folyamatok is alátámasztják, hogy érdemes és hasznos adott tagállam előzetes döntéshozatallal összefüggő gyakorlatát, annak belső jogi és uniós jogi kontextusát, illetve az ítéletek közvetlen és közvetett hatásait elemezni. A recen-

zeált kötet jó példát szolgáltat arra, hogy ezt milyen formában lehet úgy megtenni, hogy az az elmélet és a gyakorlat számára is releváns legyen. A mű jó szívvel ajánlható az EU-jog és a magyar jog interakciójával foglalkozó elméleti és gyakorlati szakembereknek egyaránt.

Osztovits András szerkesztő előszavával egyetértve kijelenthetjük: a kötet kordokumentum, amely Magyarország első húsz uniós tagállami évének értékes joggyakorlati lenyomata.

*Mohay Ágoston**

* PhD, egyetemi docens, PTE ÁJK, 7622 Pécs, 48-as tér 1. E-mail: mohay.agoston@ajk.pte.hu.